

אשכולות

הסילון השבועי של תלמידי "ישיבת כרם ביבנה"

נס המטה

הרב זכריה טובי שליט"א
ראש כולל הרבנות

פרשת "וארא"

כ"ז בטבת ה'תשס"ז

גיליון מס' 47 (שנה שניה)

זמני השבת

ערי"ש : 16:27
מוצ"ש : 17:30

זמני השבוע

(משבת וארא ← יום ו')
(ע"פ אופק תל-אביב)

5.07-5.06	עלות השחר
5.49-5.48	זמן ציצית ותפילין
6.42-6.42	הנץ החמה(מישור)
8.27-8.26	סו"ז ק"ש מגי"א
9.15-9.14	סו"ז ק"ש גרי"א
10.06-10.04	סו"ז תפלה
11.49-11.46	חצות היום
12.14-12.12	מנחה גדולה
16.56-16.51	שקיעת החמה

הדף היומי: נדרים טו-כ"א

דיני השבוע ומנהגיו

ההפטרה: "כה אמר ה' בקבציי (יחזקאל כח, כה).

מברכים חודש שבט שיחול ביום שלישי.

המולד: ליל ג', 7 שעות, 22 דקות ו-4 חלקים.

אין אומרים "אב הרחמים" ולא מזכירים נשמות.

יום ב', כ"ט בטבת: תפילת יו"כ קטן כנהוג. **במנחה לא אומרים תחנון.**

יום ג', א' בשבט: תפילת ר"ח כנהוג.

"יאמר ה' אל משה ואל אהרן לאמר, כי ידבר אלכם פֶּרְעָה לאמר תנו לָכֶם מוֹפֵת וְאֶמְרַתְּ אֶל אֶהְרֹן קח אֶת מִטְּךָ וְהִשְׁלַךְ לִפְנֵי פֶּרְעָה יְהִי לְתִנּוּן" (שמות ז, ח). נס המטה אינו ממערכת הנסים של עשר המכות שהיו במצרים ונשאלת השאלה מה היתה מטרתו של נס זה?
על הפסוק: "וַיִּשְׁלַכְוּ אִישׁ מִטְּהוֹ וַיְהִי לְתִנּוּן וַיִּבְלַע מִטְּהוֹ אֶהְרֹן אֶת מִטְּתָם" (שמות ז, יב), דרשו חז"ל (שמו"ר ט, ז):

"אמר הקב"ה אם יבלע תנין את תניניהם של מצרים יאמרו מנהגו של עולם הוא נחש בולע נחש. אלא יחזור לבריותו ויבלע את תניניהם. מהו ויבלע מטה אהרן את מטותם? אמר ר' אלעזר נס בתוך נס. שחזר המטה, מטה כברייתו ובלע אותו, כשראה פרעה כן תמה ואמר: "ומה אם יאמר למטה בלע לפרעה ולכסאו עכשיו הוא בולע אותו. א"ר יוסי ב"ר חנינא נס גדול נעשה במטה, שאע"פ שבלע כל אותן המטות שהשליכו שהיו רבים לעשות מהן ל' עומרים – ולא הועבה, וכל מי שרואה אותו אומר זה מטה אהרן, מכאן שהיה מטה אהרן סימן טוב לעשות בו נסים ונפלאות לדורות".

חז"ל מדגישים שבנס המטה היה נס גדול – נס בתוך נס דבר החורג מדרך הטבע, המטה עצמו בלע את שאר המטות, ובנוסף לא נשתנה גודלו של המטה, וכל כך למה?

נס המטה סמל את הנהגה החדשה של הקב"ה כלפי עם ישראל, שזו הנהגה למעלה מן הטבע, בניגוד הנהגה שהיתה לאבות בא-ל שדי שהיא הנהגה טבעית. כעת מתחילה הנהגה לבנים הנהגה למעלה מן הטבע המורמזת בשם י-ה-ו-ה. הנהגה שהתחילה בנס המטה ונמשכה עד נס קריעת ים סוף שגם בו היה "נס בתוך נס" – בני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים בעוד "כי בא סוס פֶּרְעָה בְּרָקְבוֹ וּבִפְרָשָׁיו בָּיַם וַיִּשֶׁב ה' עֲלֵהֶם אֶת מִי הַיָּם" (שמות טו, יט), יבשה לישראל ומים למצרים וזהו נס בתוך נס שעליו עם ישראל אמרו שירה.

תפקידו של המטה היה למעשה לגלות את שם ה' ברוך הוא ולכן השם המפורש היה חקוק על המטה. ומשום כך נאמר: "אֶת הַמֶּטֶה הַזֶּה תִּקַּח בְּיָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בוֹ אֶת הָאֹתוֹת" (שמות ד, יז), כי כל ניסי מצרים נעשו ע"י המטה אשר על ידו היו גילוי שמו ומציאותו יתברך.

לכן מצינו במדרש תנחומא (פרשת וארא) שגם במכות מצרים היו "נס בתוך נס". והרי תמצא במכות מצרים שהיה דבר והפוכו בענין אחד. במכת דם אמרו רבותינו ז"ל, כשהיתה קערה מלאה מים והיו הישראל והמצרי שותים ביחד, היה הישראל שותה מים והמצרי שותה דם. וכן במכת החושך אמרו שהיה חושך למצרים והישראל כאשר היה נכנס לחושך ההוא היה לו אור. הרי שני הפכים במקום אחד וזהו "נס בתוך נס".
מטה זה עבר בכל הדורות כולם עד חרבן בית ראשון ועתיד לחזור בגאולה העתידה, וכן איתא בילקוט שמעוני (פרשת חוקת, רמז תשס"ג):

זה שאמר הכתוב "מטה עוזך ישלח ה' מציון", זה המטה שהיה ביד יעקב אבינו שנאמר: "כי במקלי עברתי את הירדן הזה". והוא המטה שהיה ביד יהודה שנאמר: "ומטך אשר בידך". והוא היה ביד משה שנאמר "ואת המטה הזה תקח בידך". הוא היה ביד אהרן שנאמר: "וישלך אהרן את מטהו". והוא היה ביד דוד שנאמר: "ויקח מקלו בידו". והוא היה ביד כל מלך ומלך עד שחרב בית המקדש ונגנז. ועתיד אותו המטה לימסר למלך המשיח, וכן עתיד לרדות בו את אומות העולם לכך נאמר: "מטה עוזך ישלח ה' מציון רדה בקרב אויבך".

כפי שבארנו בתחילת דברינו, ענין המטה הוא גילוי מציאות ה' יתברך בשם ה-ה-ה והיא השליטה במערכת הטבעית ומפני כך עבר הוא מדור לדור עד חרבן בהמ"ק.

ועתיד אותו מטה להתגלות בגאולה השלימה למלך המשיח, אז יתגלה שה' אחד ושמו אחד כמו שנגלה הקב"ה במצרים ו"כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" (מיכה ז, טו).

מערכת אשכולות מברכת את מנהל יחסי הציבור של הישיבה, ר' אורי ליברמן הי"ו ורעייתו תחי', על 21 שנות פעילותם למען הישיבה, הן בישראל והן מחוצה לה. נאחל להם בכניסתם לביתם החדש, וביציאתם לדרכם החדשה, שיצליחו בכל אשר יעשו ויפנו, ירוו רוב נחת מילדיהם ונכדיהם, והקב"ה ישלח להם ברכה בכל מעשה ידיהם, אמן.

העורך

ב שבוע שעבר הבאנו את הדין שפועל שהחל בעבודתו זוכה באותו הרגע בכל שכרו, אף אם לא היה יכול להשתכר ללא העבודה הנוכחית שבוטלה, ונמצא שבעצם הוא לא הפסיד דבר על ידי הביטול. השבוע נדון, בתביעתו של הפועל – הוא תבע 2000 ₪, לדבריו "מקובל לגבות 10% על ביטול", ועל פי הדין היו מגיעים לו כ-10000 ₪, שזהו הריווח שהיה מרוויח מעבודתו, לאחר ניכוי הוצאותיו. האם הוא יקבל את הסכום שתבע, או את הסכום המגיע לו על פי הדין?

מה התובע תובע פחות. אם יש להניח שהתובע יודע את הדין ובכל זאת תובע פחות, כמו במקרה של רבינא, הרי יש להניח שמחל ודינו של הרמ"א תקף. אבל אם ודאי לדיין שהתובע לא יודע בין ימינו לשמאלו, ולא התכוון למחול, הרי יש לחייב את הנתבע במלוא הסכום.

לעומתו, הקצוה"ח (ס"ק ג) טוען, שדין זה נכון אף אם התובע לא יודע את הדין, מכיוון שסוף סוף את המציאות הוא יודע, ואף שסביר להניח שאילו היה יודע את הדין לא היה מוחל, הרי ההלכה היא ש"מחילה בטעות הויה מחילה" (בהזדמנות אחרת בעז"ה נעסוק בסוגיה זו).

בנדון דידן, יש להניח שהכל יודו לדברי הקצוה"ח, מאחר שהתובע מנמק את דבריו, ש"מקובל במקצוע 10% תשלום דמי ביטול", הרי סביר להניח שעל דעת כן יורד הפועל לעבודתו, ואם כן, ייתכן שאין זו אפילו מחילה בטעות, ובכגון דא "מנהג מבטל הלכה".

סרב לשלם בטענה שאינו זקוק לגדר, וסרב אף כשהוצע לו לשלם תשלום נמוך "קנים בזול". יום אחד הראה שנוח לו בגדר, ואז תבע אותו רבינא לדין, ורבינא אמר שישלם את המחיר הנמוך שהוצע לו, ואם לא הוא יחייב אותו לשלם את המחיר הגבוה.

השאלה היא, מה הדין? אם הדין הוא שעל רוניא לשלם מחיר גבוה, כיצד מניח לו רבינא לשלם את הנמוך? ואם אין הדין כך, מדוע רבינא אומר לו שיחייב אותו לשלם את הגבוה? (עי' בתוס' שם, ואכמ"ל)

ב. דעת הרמ"א

הרמ"א (סי' יז סע' יא) כותב: "בעל דין התובע חבירו בעד דבר מועט, והדיין רואה שיתחייב לו על פי דין יותר... אין לו לדיין לפסוק יותר... ואם פסק הוי טעות בדין וחוזר", ומקורו הוא (על פי דבריו ב"דרכי משה") מסוגית רוניא. כלומר, הסיבה שאף שהדין היה שישלם את המחיר הגבוה רבינא לא חייב את רוניא יותר מהמחיר הנמוך, היא, כי אין לדיין לחייב יותר מסכום התביעה.

ג. סיבת הדין וגדריו – מחלוקת הש"ך והקצוה"ח.

הפשט הוא, שהסיבה היא מחילה, כלומר, התובע מחל לנתבע על שאר הכסף. הש"ך (שם ס"ק טו) טוען, שיש לדיין לראות מחמת

א. סוגית "רוניא"

הגמרא בבבא בתרא (ה' ע"א) מספרת על רוניא, שכינו של רבינא, שרבינא גדר את שדות שניהם:

"רוניא אקפיה רבינא מארבע רוחותיו. א"ל: הב לי כמה וגדרי! לא יהיב ליה. הב לי לפי קנים בזול! לא יהיב ליה. הב לי אגר נטירותא! לא יהיב ליה. יומא חד הוה קא גדר דיקלי, אמר ליה לאריסיה: זיל שקול מניה קיבורא דאהני. אזל לאתויי, רמא ביה קלא, א"ל: גלית דעתך דמינח נחא לך! לא יהא אלא עיזא בעלמא. מי לא בעי נטירותא? א"ל: עיזא בעלמא לאו לאכלויי בעיא. א"ל ולא גברא בעית דמיכלי לה?! אתא לקמיה דרבינא, א"ל: זיל פייסיה במאי דאפייס, ואי לא דאיננא לך דינא כר"ה אליבא דרבי יוסי".

כלומר, רבינא גדר את שדהו, ותוך כדי כך גדר גם את שדהו של שכינו, רוניא. רוניא

השאלה השבויעית

גרושין לצורך "פרו ורבו"

הרב בן ציון אלגזי שליט"א

בכתובות סז: מובא שלצורך קיום מצות עשה אין אדם מחויב לשלם יותר מחמישית בנכסיו. א"כ לפי זה, מדוע אדם מחויב לגרש את אשתו כעבור עשר שנים אם היא לא ילדה לצורך קיום מצות עשה של "פרו ורבו", והלא גרושין נחשבים כנתינת כל נכסיו?

התשובה תפורסם בע"ה בגיליון הבא

התשובה לשבוע שעבר: שאלנו, מדוע יש פסק האם לברך שהחיינו בטלית חדשה שאין בה ציצית, הרי בכלים מברך אע"פ שלא הוטבלו? ונענה, שבטלית כל עוד שלא הטיל ציצית, הרי היא הושלם כלה, והוא כמו באמצע תפירתו, אבל בטבילה, הושלמה הכנתו אלא שמעוכב מלהשתמש בו ויש להסתפק אם אפשר לברך שהחיינו בכה"ג. ועוד יש לתרץ, שבבאה"ל מבואר שטבילת כלים אינה תוספת קדושה, ובדיעבד מותר לאכול מאכל בכלי שלא טבול, ועל כן יש להסתפק אם ניתן לברך שהחיינו, אבל בטלית חדשה, א"א להשתמש בה כלה, כל זמן שלא הטיל בה ציצית.

כתב הרמב"ם (הלכות שמיטה ויובל פ"ז הי"א):

עבר ולא ביער

נאנס או שגג ולא הפקיר

"ושלש ארצות אלו כולן חשובות כארץ אחת לחרובים ולזיתים ולתמרים, ואוכלים בתמרים עד שיכלה האחרון שבצוער, ואימתי הוא כלה, עד הפורים, ואוכלים בזיתים עד העצרת, ובענבים עד הפסח של מוצאי שביעית, ובגרוגרות עד החנוכה".

כתב הרמב"ן (ויקרא פרק כה פסוק ז): "אבל אם עכבם בביתו אחר הביעור כדי לאכלן, אסורים הם באכילה לגמרי".

כתב בספר חרדים: "יש ללמוד בדבריו של הרמב"ן שכתב שאם עכב ישראל את הפירות כדי לאכלם אסורים באכילה – משמע שאם נודע לנו שלא עיכבן לאוכלן אלא להפקירן בזמן ביעורם או לאחר ביעורם, לא נאסרו, וכן אם נאנס ולא הפקירן בזמן הביעור, כשיעבור אונסו יפקירם ויחזור ויזכה בהם. ויש אסורים בזה".

ופסק החזון איש (סימן כו ס"ק א): "הגיע זמן ביעור ולא ביער, נאסרו הפירות ואסורים באכילה לכל אדם, טעונים קבורה או שריפה או בכל דבר המאבדם".

ופסק בילקוט יוסף (פרק כב):

"בשנה השמינית (שנת תשס"ט) יש לקיים מצות ביעור ביין של שביעית והזמן שבו יש לקיים הביעור הוא ערב פסח.

אופן הביעור הוא ע"י שיפקיר היין בפני שלושה אנשים ולאחר מכן רשאי לזכות בו ולשתותו ואין לקיים מצות הביעור ע"י שישפוך היין וביערנו ממש מן העולם.

אם ניזכר שלא הפקיר היין בליל הסדר, מותר להפקירו בליל הסדר".

ופסק במשפטי ארץ (פרק לב):

"לאור האמור, אסור לקנות פירות או ירקות שעבר זמן ביעורם, מאדם שאינו שומר שמיטה, כיון שהם אסורים באכילה, וכן אסור לאכול אצלו פירות או ירקות אלה.

פירות שביעית שלא נתבערו בזמנם ונאסרו באכילה, אם מכרם נתפס הכסף שמשלם תמורתם בקדושת שביעית ונאסר גם הוא, אך "דמי שביעית" שלא התבערו בזמנם ונאסרו, אי אפשר לחללם ולעולם הן נשארים באיסור ומה שרוצה להכניס תמורתם אינו נתפס בקדושת שביעית" (חזו"א).

"אותם שאינם שומרים שמיטה אינם נחשבים לשוגגים ופירותיהם אסורים לדעת כולם".

ופסק במשפטי ארץ (פרק לב):

"פירות שהיו ברשות אוצר בית דין בזמן הביעור מותרים באכילה ולא חייב לבערם (שהרי הם הפקר) ואם לקחם מאוצר בית דין באמצע ימי הספק של זמן הביעור יבערם כדין ביעור בימי הספק".

כסוי הסכין והשארית הפת בברכת המזון

טעמי
המנהגים

ע"פ אוצר טעמי המנהגים לר' שמואל פינחס גלברד

נוהגים לכסות את הסכין בשעת ברכת המזון, ונהגו שלא לכסותו בשבת ויו"ט. (או"ח ס' קפ ס"ה)

נוהגים להשאיר פת על השולחן בעת ברכת המזון (או"ח ס' קפ ס"א-ס"ב)

1. מצאנו ששולחן דומה למזבח, ועל המזבח נאמר: "לא תניף עליהם ברזל, שהמזבח נברא להאריך שנותיו של אדם והברזל נברא לקצר שנותיו של אדם, אינו רשאי להניף המקצר על המאריך". לכן מכסים הסכין לפני סיום הסעודה. (הרוקח ס' שלב)

1. משום שאין הברכה שורה אלא על דבר הנמצא, כמו שמצאנו אצל אלישע ששאל את האשה מנשי בני הנביאים, שביקשה ממנו עזרה שתציל את בנה מידי הנושים (מ"ב ד' ב'): "הגידי לי מה יש לך בבית, ותאמר אין לשפחתך כל בבית כי אם אסוך שמן", "כי בששת ימי בראשית ברא הכל יש מאין, מאפס המוחלט, ומאז והלאה בורא יש מיש ולא יש מאין". (מחצית השקל או"ח שם)

2. משום מעשה שהיה, "שפעם אחת היה אחד מברך ברכת המזון וכשהגיע לבונה ירושלים נזכר לו חורבן בית המקדש, ולקח סכין ותקע בלבו, ועל כן נהגו לסלקו מעל השולחן בשעת ברכת המזון". (שבלי הלקט ס' קנה בשם רבנו שמחה) – לפי טעם זה אין לחלק בין שבת ויום טוב לחול. וערוך השולחן כתב שמכיוון שבשבת אין להצטער אין לחשוש.

2. שאם יבוא עני ויבקש, יוכלו לתת לו. (לבוש ס' קפ ס"ב)

3. לפי שמזכירים ברכת הארץ בברכת המזון שהיא ברכת יצחק ליעקב, לפיכך מכסים הסכין שהיא ברכתו לעשו. (מט"מ ס' שד)

3. לזכור להודות לה' על שאכל, שבע והותר, כפי שמצאנו שברך הנביא (מ"ב ד' מג): "כי כה אמר ה' אכול והותר".

מזל טוב

לרב דוד קב שליט"א, להודלת נכדיו, לרב צבי בירנבאום שליט"א, לארוסי בתו, לרב אריה שטרן שליט"א, לארוסי בתו לשלמה רובין (ג') לנישואיו

לקוח מהוברות "צורבא כים" של מכון "צורבא מרבנן"

וְהִצַּאתִי... וְהִצַּלְתִּי... וְגֵאלְתִּי... וְלִקְוֹתִי...

ד' לשונות הגאולה כנגד גזירת ברית בין הבתרים. שם נאמר "ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדם ועינו אותם ד' מאות שנה". הרי הכניסה לגלות בדרך של מן הקל אל הכבד. קודם גירות, אח"כ עבדות ואח"כ עינוי.

מעתה היציאה תהיה בדרך הפוכה, קודם "והוצאתי, מתחת סבלות מצרים", שזה העינוי. "והצלתי מעבדותם" - כנגד העבדות. "וגאלתי" כנגד הגירות, ולבסוף התוכן החיובי ולקחתי אתכם לי לעם.

"הוא אהרן ובישה" (ו',כו')

וברשי: לומר ששקולים כאחד.

ושאלו, איך יתכן ששני אנשים יהיו שקולים כאחד, והרי כלל ביידינו: כשם שאין פרצופיהם של בני אדם דומים זה לזה, כך אין דעותיהם שוות?

אלא, השיב התוזה מלובלין, אמרו הו"ל שגדול הנאמר במשה ואהרן ממה שנאמר באברהם, שאצל אברהם נאמר "ואנכי עפר ואפר", ואילו במשה ואהרן נאמר "ונחננו מוח", ומי ששם עצמו פחות מעפר ואפר ומבטל עצמו לחלוטין, בודאי אינו מרגיש יתרון מעלה על חברו, ואפשר לומר עליהם שהם שקולים.

"כִּצְאֹתִי אֶת הָעִיר אֶפְרַיִם אֶת כָּפִי אֶל ה'" (ט',כט')

וברשי: אבל בתוך העיר לא התפלל, לפי שהייתה מלאה גלולים. מדוע הזכירה יציאתו של משה רק במכת ברד ולא לפני כן?

אלא שהע"ז של המצרים הייתה כידוע הצאן, וכמכת ברד נאמר ש"הירא את דבר ה' הנסים את מקנהו". נמצא שהצאן הנשאר בחיים היה בעיר, וע"כ הייתה מלאה גלולים. אבל בשאר המכות היה הצאן מוחץ לעיר, ואפשר להתפלל בתוכה.

מההפטרות: "בַּיּוֹם הַהוּא אֶעֱמִיזוּ קַרְן לְבַיִת יִשְׂרָאֵל" (יחזקאל כט,כא)

ישועת ישראל דומה לצמח. שרק אחרי ריקונו באדמה, כשכבר נדמה שאין לו תקווה, דווקא אז צומח האילן, וע"כ דבר על הישועה כצמח.

וכן בתפילת שמונה עשרה אומרים "מלך מומית ומחיה ומצמיח קרן ישועה". שהצמיחה אחר ריקון הזרע מוכיח על תחיית המתים, ושאהר שהפכו לעפר, יקומו לתחייה.

צדיקים במיתתם רבי שמשון רפאל הירש זצ"ל

הרב קלמן בר שליט"א

נלב"ע בכז' בטבת ה'תרמ"ט

"הדחף לכתוב את הספר בא משום שנמסרות לי מאות נפשות צעירות שעלי לתת להם מורים והם עצמם אין מכירים את הדת, וגם ספר אין בידי ישראל להם". הרב הירש התקשה למצוא מו"ל יהודי שיוציא את הספר, עובדה זו היא עדות נאמנה למצב הדור דאז, שלא האמינו מו"לים יהודיים שיש סיכוי למכור ספר שקרא לאנאמנות לתורה.

עקב כך, נאלץ לפנות למו"ל לא יהודי באלטונא, והלה שלא הבין הרבה בשוק הספרים היהודי, הוציאו לאור.

בהיותו בן שלושים הוא הוציא את ספרו "נפתולי נפתלי", בה הפריך מכל וכל את שיטתו וביסוסה של תנועת הרפורמים. הוא האשים אותם שסילפו במתכוון את המקורות בתנ"ך ובש"ס והוכיח לעין כל את בורותם.

באולדנברג שהה אחת עשרה שנים, ובשנת תר"א נבחר לרב הראשי למחוז אוסטריילנד בממלכת הנובר. בשנת תר"ז מתקבל הוא כרבה של ניקולשברג. בהכתרתו הוא פרץ בבכי: "מי אני ומה אני במקום שגדולי עולם ישבו שם...". והבטיח לרבנים הנאספים, שיכוף ראשו כאגמון לפניו והוא אשר יעמוד על ימינם בכל עת.

כארבע שנים אח"כ נודע לו שבקהילת פרנקפורט העתיקה התארגנו מאה משפחות לייסד להם קהילה נפרדת על טהרת הקודש. רצה הרש"ר הירש לבוא לעזרתם, והעדיף לוותר על כסא ממלכתו ששנה ששים אלף איש לקראת כמה משפחות, ועבר הוא לכהן כרבה של פרנקפורט. קהילה זו מסרה נפשה ללא גבול עבור קיום תורה ומצוות. הרקע לייסוד קהילה זו שכן בפרנקפורט, שלט ועד הקהילה שהצהיר שמי שעדיין מניח תפילין מנוע מלהיות חבר בוועד. כשנפטר דיין הקהילה רבי יעקב פוזן, הזמינה המשפחה את רבי צבי בנימין אייערברג להספיד את הנפטר, אך וועד הקהילה סרב להרשות את הדבר, והרב נאלץ לשאת דברי הספד מחוץ לבית הקברות. עקב מעשה זה החליט בן הנפטר, ר' שלמה פוזן, לייסד ארגון עצמאי והרש"ר הירש הסכים ללא כל תנאי לבוא ולחזק.

שם הוא ייסד ובנה את כל המוסדות אשר קהילה יהודית מושתת עליהם. במשך שנים התפרסמה "קהילת ישורון" בפרנקפורט לקהילה החשובה ביותר ברחבי גרמניה. הרש"ר הירש דגל בשיטת "תורה עם דרך ארץ" וגם להתעסק ביישובו של עולם, והעובדה ההיסטורית ששיטה זו היא שהצילה אלפי ישראל לתורה ולמצוות ומבלעדיה לא הייתה ליחידות החרדית תקומה במדינה זו. כשהחל הרש"ר הירש בפרנקפורט היו כאמור כמאה חברים בקהילה. בפטירתו היו כבר אלפים רבים בקהילה זו.

בין חיבוריו נודע פרושו לתורה, לתפילה ולתהלים. הקהילה נהגה לשלם את משכורת הרב בתחילת כל רבע של השנה האזרחית. כשהרגיש שקיצו קרב, ציווה לבניו שאם ילך לעולמו לפני סוף התקופה, שידאגו להחזיר את החלק העודף של משכורתו.

הוא נפטר ביום האחרון של הרבע, כ"ז בטבת.

באמצע המאה ה-18, כתוצאה מהמהפכה הצרפתית, פשט חזון האמנציפציה שכלל בתוכו חזון מדיני וחברתי, הרעיון המדיני חירות, שוויון זכויות ואחווה, לאמור שכל בני אדם נולדו שווים, ושצריכה לשרוד אחוה בין העמים ובין כל אזרחי המדינה, והחזון הכלכלי הרס את כל הגדרים של מעמד גזע ודת, והרשה לכל איש לבחור במקצוע ובמשלה יד לפי רצונו. רוח המהפכה חדרה מיד לגטו היהודי והתפשטה שם במהירות.

בצד הזדמנויותיה המורחבות ליהודים בתחומים שונים, חוללה האמנציפציה הרס רב בכל מערכות החיים היהודיים. עד עתה חיו היהודים כסגורים בתוך עצמם מאונס וחייהם התנהלו ע"פ הש"ע, אך כשהורשו להשתתף בחיים החברתיים, דימו רבים בנפשם ששמירת תורה ומצוות מונעת בעדם מלהשתתף בחיי העולם הרחב.

ביחוד גרמניה החלה תופעת ההשכלה להראות ברבע האחרון של המאה ה-18, אף משה מנדלסון החל מאז את פעילותו כאשר ניסה לקדם את ההשכלה בין בני עמו.

בביתו של רבי רפאל הירש בעיר המבורג, התקיימו אסיפות והתייעצויות רבות לטכס עצה איך לחלום נגד מצימות אלו, ולהרים את קרן התורה. בנו שמשון שנולד בבית זה, יאמר לימים, שהתייעצויות אלו, הן שנתנו לו את הדחף המוקדם לבחור בדרכו ובייעודו בחיים.

רבי שמשון רפאל הירש נולד בכ"ד בסיון ה'תקס"ח בעיר המבורג, שם הושפע רבות יצחק בריינס שהיה אב"ד המבורג, ממנו רכש ידיעות מקיפות בש"ס ופוסקים. בשנים מאוחרות יותר יאמר עליו רבי שמשון שהוא היה הוגה הדעות המזוהר ביותר בימיו.

לאחר מכן עבר למאנהיים, שם למד בישיבתו של רבי יעקב עטלינגר בעל "הערוך לנר", ובהיותו בן עשרים ושתים נתמנה הוא לרבה של אולדנבורג. היה זה בהמלצת רבי נתן אדלר בעל "נתינה לנר", שם החל בפעולת חייו.

ששים שנה של לחימה בדיבור, בכתב ובמעשים למען תורת ה' ונגד תנועת הרפורמים, שם כתב הוא ספר קטן בכמותו רוב באיכותו "אגרות הצפון" בו הוא דן בכל השאלות הבעורות שעמדו בפני הדור הצעיר של יהודי גרמניה בפרט, ויהודי מערב אירופה בכלל. שם הוא מסביר מהו להיות יהודי. רבי זלמן שפיצר בספרו "תקון שלמה" כותב על אגרות אלו: "מי שקרא באלו י"ט אגרות ימצא עצמו שקודם שקרא לא היה מכיר דת יהודית משה, ונעשה כברה חדשה". הספר תורגם לשפות שונות, ורבי ישראל סלנטר אמר לתרגמו לרוסית.

הספר הרשים לא רק את העולם החרדי, אלא הדהים גם את המנהיגות הרפורמית שראו בו התקפה אמיצה על שיטתם, ומאז החלו לכתוב מאמרים בעתונות כנגדו.

בשנת ה'תקצ"ה כתב את ספר "חורב", בו נתן תאור ממצה על מצוות עשה ולא תעשה בין חובת הלבבות ובין חובת הגוף עם טעמי המצוות ונמוסם.

ספר זה היה לו תפקיד מפתח בקביעת העובדה שהיסוד העיקרי ובריה התיכון של היהדות, הם חוקי התורה והחובה לקיים אותם במלואם.